

Turist Rehberlerinin Temel Psikolojik İhtiyaçlarının Belirlenmesi:**Öz Belirleme Teorisi Bağlamında Bir Araştırma ***

Seçkin ESER GÜRSOY, Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği,
seckineser@outlook.com, Kırklareli, Türkiye, ORCID:0000-0001-9972-5818

Semra KILINÇOĞLU, Kırklareli Üniversitesi, SBE, Turizm Rehberliği Yüksek Lisans Programı,
semragenc@live.com, Kırklareli, Türkiye, ORCID: 0009-0000-2666-6239

Öz

Temel psikolojik ihtiyaçlar bireylerin doğuştan sahip olduğu temel ihtiyaçlar olarak bilinmektedir ve bu ihtiyaçların giderilmesi birçok psikolojik faktörü etkileyebilmektedir. Araştırmanın temel amacı macera turist rehberliği hizmeti veren bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Ayrıca macera turlarında yer alan turist rehberlerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma/ karşılanmama düzeyi belirlenmek istenerek, macera turlarını seçim nedenlerinin ortaya konması istenmektedir. Bu kapsamda veriler, Ekim 2022 yılında macera turlarında aktif olarak görev alan ve çalışma kartına sahip 20 macera turist rehberlerinden çevrim içi olarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile toplanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; macera rehberlerinin macera aktiviteleri esnasında temel psikolojik ihtiyaçlarını karşıladıkları belirlenmiştir. Macera turist rehberlerinin temel psikolojik ihtiyaçları özerklik teması altında kendini yönetebilme, aktiviteleri yönetebilme, yaşamdan keyif alma, özgürlük hissi, pozitif duygulanım; yeterlik teması altında kendini geliştirme, kendini yeterli hissetme, çevre ile pozitif ilişkiler kurabilme, problem çözme becerisi; ilişkili olma teması altında yakın ilişkiler kurabilme, ortak ilgi alanlarına sahip olma, bağlantılı olma şeklinde kodlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Macera Turizmi, Macera Turist Rehberi, Macera Turları, Temel Psikolojik İhtiyaçlar

Reasons For Choosing of Tourist Guiding: A Research on Tourist Guides Within the Context of Self-Determination Theory**Abstract**

Basic psychological needs are considered fundamental necessities inherently possessed by individuals from birth, and the fulfillment of these needs can influence a wide range of psychological factors. The primary aim of this study is to identify the basic psychological needs of individuals who provide adventure tourist guiding services. Data were collected in October 2022 from 20 certified adventure tourist guides actively working in adventure tours, using a semi-structured interview form. The collected data were analyzed through content analysis. The findings reveal that adventure guides are able to satisfy their basic psychological needs during adventure activities. These needs were categorized under three main themes: under the theme of autonomy, codes such as self-regulation, managing activities, deriving pleasure from life, experiencing a sense of freedom, and positive affect were identified; under the theme of competence, codes included self-development, feeling competent, building positive relationships with the environment, and problem-solving skills; and under the theme of relatedness, codes such as forming close relationships, having shared interests, and feeling connected were obtained.

Keywords: Adventure Tourism, Adventure Tourist Guide, Adventure Tours, Basic Psychological Needs

*Bu çalışma için Kırklareli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulundan 24.07.2023 tarih ve E-35523585-302.99-91130 sayılı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

Extended Summary

Basic psychological needs are the basic needs of individuals. The satisfaction of these needs can affect many psychological factors. In adventure tours, which have become one of the most interesting areas of nature-based tourism, guides who provide guidance services are expected to be more experienced than tour participants. It is important for guides to have self-management skills, to be able to set their own rules, and to take initiative in adventure tours. Guides' feeling competent through the behaviors they exhibit on tours, their capacity to adapt to the conditions on these tours are effective elements in coping with challenging situations. Having a strong relationship level with tourists and having a sense of belonging can lead to developing themselves in terms of social skills, overcoming emotionally difficult situations and exhibiting more positive attitudes. As adventure tourist guides' autonomy, competence and relatedness needs are met, they have the opportunity to internalize the value and organization they give to their services. Meeting the basic psychological needs of tourist guides is necessary to ensure the development, integrity and well-being required for their profession. When these conditions are met, happier guides and satisfied tourists will emerge. If basic needs are not met, it is possible for a weaker functionality and adventure tour can emerge. Therefore, it is necessary to determine the basic psychological needs of adventure tourist guides. As the basic psychological needs of tourist guides are satisfied, the pleasure they will get from the activity they perform and their tendency to participate in the activity will increase, thus guides will be able to control their behavior by adapting it to the social context. The main purpose of the research is to determine the basic psychological needs of individuals who provide adventure tourist guide services. The aim of the research is to reveal the levels of meeting the basic psychological needs of adventure tourist guides through the basic needs determined as "autonomy, relatedness and competence.

Self-determination is defined as the individual determining their behaviors with their own personal beliefs and value judgments instead of external factors, and making their own decisions (Budak, 2000). The "basic psychological needs" that form the essence of self-determination theory are structures that individuals need to satisfy in order to achieve the goals they want to achieve (Hennessey, 2000). The theory consists of three basic psychological needs. These are the concepts of autonomy, competence and relatedness. Satisfaction of these needs is a necessary condition for the psychological development of individuals (Ryan & Deci, 2000; Andersen, 2000). In adventure tours, which have become one of the most interesting areas of nature-based tourism, guides who provide guidance services are expected to be more experienced than tour participants. It is important for guides to have self-management, to be able to set their own rules and to take initiative in adventure tours.

In this study, the phenomenological design, one of the qualitative research approaches, was adopted to seek in-depth answers to the research questions, to obtain and analyze data and to manage them. In order to reach adventure tourist guides in October 2022, firstly the websites of travel agencies were searched and the travel agencies organizing adventure tours were determined. The e-mail addresses of the guides working in different adventure tours from various regions were requested, and as a result of the established communications, it was investigated whether the guides who could respond to the interview forms were registered in the Guide Information System. In the next stage, the interview questions were sent to the guides via their e-mail addresses, the tourist guides who accepted the interview were contacted and the interview questions were sent via their e-mail addresses. 20 tourist guides registered with IRO, TRO, MUTRO, NERO, ARO were interviewed. In this study, a semi-structured interview form was used online via Google Forms to collect data. The interview questions in Houge Mackenzie & Raymond's (2020) study, "A Conceptual Model of Adventure Tour Guide Well-being" were adapted to the purpose of the study and the interview form was created. The original English interview questions and the following were translated into Turkish by the author and the consultant within a framework suitable for the purpose of the study. In the next stage, the opinions and suggestions of two English lecturers were received about the questions. As a result of the feedback from the experts, the interview form was re-arranged and the

form was finalized. In the final form of the interview form, there are a total of 13 questions, the first 6 of which are the demographic information of the participants, the 7th, 8th, 9th, 10th questions are the participants' professional information, and the 11th, 12th, and 13th questions are the participants' reasons for choosing adventure tour guides.

The adventure tourist guides participating in the study, 11 are male and 9 are female. 10 of the participants work freelance, 1 works for a travel agency, and 9 work both freelance and for an agency. While 17 of the participants have 16 years or more of experience in the sector, 3 guides have 11-16 years of professional experience. In addition, it was observed that the majority of the guides take part in land-based adventure activities, and it was determined that the most preferred activity was trekking. In this context, 19 guides stated that they take part in trekking tours. It was determined that adventure guides met their basic psychological needs during adventure activities. The basic psychological needs of adventure tourist guides were: self-management, ability to manage activities, enjoy life, sense of freedom, positive affect under the theme of autonomy; self-development, feeling sufficient, being able to establish positive relationships with the environment, problem-solving skills under the theme of competence; being able to establish close relationships, having common interests, being connected under the theme of relatedness.

Theoretically, it is stated that adventure guides meet many basic psychological needs while performing their profession. The study revealed that having a say in the performance of their profession supports the autonomy of adventure tourist guides. Guides stated that the tour responsibility should be entirely the guide's responsibility within the scope of the sub-themes of being able to manage themselves and being able to manage activities. It has been observed that participating in adventure activities, seeing new places and meeting different people are associated with positive emotions by the guides and that they enjoy this process very much. In line with the findings obtained, it is clear that the experiences and basic psychological needs of adventure guides need to be examined in more depth. It is important to develop psychological models within the scope of adventure tourism based on these needs. Psychological improvement studies to be implemented for adventure guides will contribute to the sustainable guiding experience and will also allow for the establishment of stronger and more positive relationships.

1. Giriş

Doğal ortamı temel alan macera turizmi, bu alana ilgi duyan ziyaretçiler için özel donanım, bilgi ve deneyim gerektiren, aynı zamanda hızla yaygınlaşan bir turizm türüdür (Buckley, 2010; Fabrizio, 2014). Macera turizmi, “adrenalin meraklısı olmayan bireyler ve aileleri” için tasarlanan “yumuşak macera turizmi” (Hudson, 2003) ve yüksek risk, aktif katılım, katılımcılar açısından fiziksel dayanıklılık ve meydan okumayı gerektiren “sert macera turizmi” olarak sınıflandırılabilir (Butler & Waldbrook, 1991). Yumuşak macera turlarına doğa yürüyüşleri, bisiklet gezileri ve dalış etkinlikleri örnek olarak verilebilir (Pomfret, 2006). Sert macera turizmi kapsamında ise nehir rafting, kayak, snowboard, kano, bungee jumping, dağcılık, tüplü dalış, paraşütle atlama, buzul tırmanışı, binicilik ve sörf gibi yüksek adrenalin içeren aktiviteler bulunmaktadır (Buckley, 2007).

Turizmde değişen talepler doğrultusunda, alternatif turizm türlerinin ziyaretçilere sunulmasında turist rehberliği hizmetleri önemli bir rol oynamaktadır. (Kaya & Özhan, 2012; Kozan, Özdemir & Günlü, 2014). Bu noktada rehberlerin uzmanlaşması gereken alan sayısı da arttırmaktadır. Turizmde değişen ve gelişen eğilimler turist rehberlerinin bilgilerini güncel tutmalarını ve turizm çeşitlerine göre alternatif tur kategorilerinde uzmanlaşmalarını gerekli kılmaktadır. Rehberlerin uzmanlık alanları ve genel bilgi seviyeleri, turist memnuniyeti üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. (Billett, 2009; Çetin & Kızıllırmak, 2012).

Macera turist rehberliği, genellikle ileri düzeyde teknik yetkinlik ve kişisel sorumluluk gerektirir; bu sorumluluklar arasında turistlerin güvenliği, seyahat organizasyonu ve lojistik yönetimi yer almaktadır. Gerekli becerilerin kazanılması ve güvenlik standartlarının sağlanması, macera turizminin temel unsurlarındandır (Beedie & Hudson, 2003). Bu bağlamda, rehberlerin turlarda misafirlerin güvenli hareket etmelerine, farklı beceri alanlarında deneyim edinmelerinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Macera rehberleri, aktivitelerde deneyimledikleri tecrübelerini turistlere aktarmada aracı olan kişilerdir (Beedie, 2003). Bu nedenle macera rehberleri, turunda yer alan turistlere deneyimlerini gösterebilen profesyoneller ve aynı zamanda turist güvenliğini sağlayıcı kişiler olarak işlev görürler (Arnould & Price, 1993). Aynı zamanda, rehberlerin turistleri motive etmesi, teşvik etmesi ve onları sadece birer katılımcı değil, maceranın aktif bir parçası haline getirmesi gerekmektedir (Priest & Gass, 2005). Üstlendikleri yoğun sorumluluklar nedeniyle, macera turist rehberleri uzun süreli ve zorlu aktiviteler sırasında farklı grupları yönetirken, fiziksel ve zihinsel açıdan yorucu koşullarda uygun duyguları sergileme baskısı hissedebilirler (Arnould vd., 1999). Bu nedenle, macera turizm rehberliği doğası gereği kendine özgü stres ve duygusal yükler barındıran bir alan olma potansiyeline sahiptir.

Macera turlarında rehberlerin öz yönetim becerisine sahip olmaları, kendi kurallarını belirleyebilmeleri ve inisiyatif alabilmeleri önemli unsurlar arasındadır. Rehberlerin tur sırasında sergiledikleri tutum ve davranışlar sayesinde kendilerini yetkin hissetmeleri, zorlu koşullara uyum sağlama kapasitelerini artırırken, karmaşık durumlarla başa çıkmalarında da etkili olacaktır. Macera turist rehberleri, özerklik, yeterlilik ve aidiyet ihtiyaçları karşılandıkça, sundukları hizmete daha fazla değer verir ve mesleki düzenlemeleri içselleştirme şansına sahip olurlar. Turist rehberlerinin temel psikolojik gereksinimlerinin karşılanması, mesleki gelişimleri, bütünlük hissi ve genel iyi oluşları açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu koşullar sağlandığında, hem daha mutlu rehberler hem de daha memnun turistler ortaya çıkacaktır.

Literatürde, macera turist rehberlerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunduğu görülmektedir (Houge Mackenzie & Raymond, 2020; Houge Mackenzie, Boudreau & Raymond, 2020). Houge Mackenzie & Raymond (2020), macera rehberlerinin psikolojik iyi oluşlarını temel psikolojik ihtiyaçlar çerçevesinde ele almıştır. Öte yandan, Houge Mackenzie, Boudreau & Raymond (2020) ise kadın macera turist rehberlerinin deneyimlerine ve temel psikolojik ihtiyaçlarına odaklanan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Macera turist rehberlerinin mesleklerini icra ederken karşılaştıkları stres ve duygusal deneyimler (Houge Mackenzie & Kerr, 2013), dağcılık turlarında görev yapan rehberlerin doğa temelli macera aktivitelerine sağladıkları katkılar (Beedie, 2003), macera turlarında çalışan rehberlerin psikolojik deneyimleri (Houge Mackenzie & Kerr, 2014) ve doğa temelli

macera aktivitelerinde yer alan rehberlerin katılımcılar üzerindeki etkileri (Rokenes, Schumann & Rose, 2015) üzerine yapılan araştırmaların sayıca sınırlı olduğu görülmektedir. Literatürde, macera turlarında rehberlik hizmeti sunan rehberlerin öz belirleme teorisi kapsamında temel psikolojik ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bir çalışmanın bulunmaması nedeniyle, bu araştırmanın alana önemli bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın ana amacı, macera turist rehberliği hizmeti sunan bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarını tespit etmektir. Çalışma kapsamında, macera turist rehberlerinin “özerklik, ilişkili olma ve yeterlik” olarak tanımlanan temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılama düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Temel psikolojik ihtiyaçlar, kişilerin karşılamaya çalıştığı temel ihtiyaçlardandır ve bu ihtiyaçların tatmini birçok psikolojik faktörü etkileyebilir. Bu çalışmada turist rehberlerinin profilleri belirlenerek temel psikolojik ihtiyaçları kapsamında, macera turlarının bu ihtiyaçlara etkisi incelenecektir. Araştırmada, Macera turist rehberliği ve macera turlarına yönelik ilerleyen araştırmalara bir perspektif kazandıracağı öngörülmektedir. Ayrıca, Macera turist rehberlerinin temel psikolojik gereksinimleri analiz edilerek, turist rehberleri ve seyahat acentelerine yönelik öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Öz belirleme, bireyin davranışlarını dışsal faktörler yerine kendi kişisel inançları ve değer yargıları doğrultusunda şekillendirmesi ve kararlarını bağımsız bir şekilde alması olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000). Bu kuram üzerine detaylı çalışmalar, 1970 yılında Edward Deci öncülüğünde başlamış olup, kuramın diğer önemli temsilcilerinden biri de Richard Ryan’dır. Kuramın temelinde, bireyin kendi seçimlerini yapması ve eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmesi yer almaktadır (Deci, Connell & Ryan, 1989). Öz belirleme kuramı çerçevesinde son 30 yıl içinde çeşitli teoriler geliştirilmiş olup, öz belirleme teorisi bu kurama kaynaklık ederek kendi içinde dört mini kuram oluşturmuştur. Bu mini kuramlar; bilişsel değerlendirme kuramı, organizmik bütünleşme kuramı, nedensellik yönelimi kuramı ve temel ihtiyaçlar kuramıdır (Deci & Ryan, 1985). Öz belirleme teorisi, temel psikolojik ihtiyaçları özerklik, yeterlik ve ilişkili olma olarak tanımlamakta ve bu ihtiyaçların evrensel olduğunu savunmaktadır (Chen vd., 2015). İnsanın yaşam döngüsü ve kişiler arası sosyal ilişkileri bağlamında, bireysel gelişimi anlamak için psikolojik ihtiyaçların incelenmesine odaklanılmaktadır (Sheldon & Bettencourt, 2002). Öz belirleme kuramının temelini oluşturan “temel psikolojik ihtiyaçlar,” bireylerin ulaşmak istedikleri hedefler doğrultusunda karşılanması gereken unsurlar olarak tanımlanmaktadır (Hennessey, 2000). Kuram, üç temel psikolojik ihtiyaca dayanır: özerklik (autonomy), yeterlik (competence) ve ilişkili olma (relatedness). Bu ihtiyaçların tatmin edilmesi, bireylerin psikolojik gelişimi açısından önemli bir gereklilik olarak kabul edilmektedir (Ryan & Deci, 2000; Andersen, 2000).

Macera turizmi, diğer turizm türleriyle kıyaslandığında daha zorlu koşullar gerektirdiğinden, rehberler uzun süreli ve fiziksel olarak yorucu etkinliklere katılırken aynı zamanda psikolojik açıdan da zorlu süreçlerden geçebilmektedir. Mutz & Müller (2016), açık hava aktivitelerine katılan bireylerin yaşam doyumu, mutluluk, farkındalık ve öz yeterlik konularında olumlu kazanımlar elde ettiğini ve stres düzeylerinin azaldığını belirtmiştir. Glasser (1992), bireylerin doğuştan hayatta kalma eğiliminde olduğunu ve sevgi, güç, eğlence ile özgürlük gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bilinçli ya da bilinçsiz şekilde davranışlara yöneldiklerini ifade etmektedir. Macera turist rehberleri de seçtikleri meslek aracılığıyla temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Özerklik ihtiyacı, bireyin kendi davranışlarını kabul etmesi, onaylaması ve bu davranışların sorumluluğunu üstlenmesi anlamına gelmektedir (Deci & Ryan, 1985). Özerklik kavramında birey, bir davranış sergilerken sosyal çevreden tamamen bağımsız değerlendirilmek yerine, sosyal bağlam içinde kendi davranışları üzerinde kontrol hissine sahip bir birey olarak ele alınmaktadır (Ryan & Deci, 2000). Bireyin davranışlarını yönlendirmedeki motivasyonunu belirlemede özerklik temel bir kavramdır (Ryan & Deci, 2006). Özerklik, bireyin sosyal bir çevrede aktif olarak yaşarken eylemlerinde seçim yapabilmesi ve kendi iradesini ortaya koyabilmesi anlamına gelmektedir. Macera turist rehberlerinin düzenledikleri turlarda bağımsız kararlar

alabilmesi ve turun tüm sorumluluğunu üstlenmesi gerekmektedir. Özellikle beklenmedik durumlarla karşılaşıldığında rehberin profesyonel bir tutum sergilemesi, tur katılımcılarına güven aşılamaktadır. Macera turlarında rehberin özerk bir şekilde hareket edebilmesi, turun kalitesini artırmanın yanı sıra turistlerin memnuniyet düzeyini de yükseltebilmektedir. Kuramda ele alınan psikolojik ihtiyaçlardan bir diğeri de yeterlik ihtiyacıdır. Kowal & Fortier (1999), bu ihtiyacı bireyin çevresiyle etkili ve başarılı bir şekilde iletişim kurma isteği olarak tanımlamaktadır. Deci & Ryan (1985) ise yeterliği, bireyin çevresine uyum sağlama becerisi ve çevresiyle verimli bir etkileşimde bulunma kapasitesi olarak açıklamaktadır. Macera turist rehberleri, sundukları hizmet sırasında görevlerini başarıyla yerine getiren, yaptıkları işin takdir edilmesiyle yeterlik duygusunu deneyimleyen bireylerdir. Bireyin kişisel yeterlik ihtiyacı, motivasyonun önemli kaynaklarından biri olup, ait olduğu grupta hâkim olan hedeflere ulaşmada kendini yeterli hisseden birey, süreç içinde yaptığı işlerde daha yetkin hissetmektedir (Ryan & Deci, 2017). Macera turist rehberleri de alanlarında uzman bireyler olarak turlarda turistleri yönlendirme, liderlik etme ve bilgilendirme süreçlerini etkin bir şekilde yönetebilmektedir. Rehberin deneyimli olması, macera turlarında kritik bir unsurdur ve turun başında grubuna bu deneyimini hissettirmesi, katılımcıların karşılaştıkları zorluklar karşısında bireysel çözüm yolları aramalarına gerek kalmadan güven duygusu geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. İlişkili olma ihtiyacı, bireyin diğer insanlarla bağ kurma ve ait olduğu sosyal çevrede aidiyet duygusunu hissetme isteğini ifade etmektedir (Kowal & Fortier, 1999). Bu ihtiyaç, bireyler arasında saygı, samimiyet, duyarlılık, özen ve duygusal kabulü gerektirir (Andersen, 2000). Kişinin yaşamında değer verdiği insanlarla bağlantıda olması (Reis vd., 2000) ve kurduğu ilişkilerde destek ile doyumu hissetmesi, ilişkili olma ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlamaktadır (Ingledew, Markland & Sheppard, 2004). Bireyler, kendilerini belirli bir kişi ya da gruba ait hissettiklerinde bağlılık duygularında artış yaşayabilmektedirler. Macera turist rehberlerinin içinde bulundukları sosyal çevrede bu ihtiyaç karşılamaları mümkündür. Ayrıca, macera turist rehberleri ile turistler arasındaki karşılıklı yardımlaşma, güven ve saygı gibi unsurlar, ilişkili olma ihtiyacının karşılanmasına destek sağlamaktadır (Deci vd., 2001; Vlachopoulos & Michailidou, 2006).

Macera rehberliği deneyimleri incelendiğinde, rehberlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu araştırma kapsamında, öz belirleme teorisinin alt kuramlarından biri olan temel psikolojik ihtiyaçlar kuramı ele alınmıştır.

3. Yöntem

Bu araştırmanın temel amacı, macera turist rehberliği hizmeti sunan bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarını tespit etmektir. Çalışma kapsamında, macera turist rehberlerinin “özerklik, ilişkili olma ve yeterlik” şeklinde tanımlanan temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığının ortaya konması hedeflenmiştir. Bu çalışmada, araştırma sorularına kapsamlı yanıtlar bulmak, verileri toplamak ve analiz etmek amacıyla nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan olgubilim deseni tercih edilmiştir. Olgubilim yaklaşımı, bir deneyimi yaşamış bireylerin ilgili olguyu nasıl algıladıklarını, bu deneyime dair yaşantılarını ve olguya attettikleri anlamları belirlemeye odaklanmaktadır (Dönmez, 2017).

Araştırmanın çalışma grubunu, macera turlarında aktif olarak görev yapan, profesyonel anlamda rehberlik mesleğini icra eden ve geçerli bir çalışma kartına sahip macera turist rehberleri oluşturmaktadır. Ekim 2022 döneminde, macera turist rehberlerine ulaşmak amacıyla öncelikle seyahat acentalarının web siteleri incelenmiş ve macera turları düzenleyen acentalar tespit edilmiştir. Ardından, bu acentaların bünyesinde macera turlarında aktif olarak görev yapan rehberlerin olup olmadığına dair bilgiler toplanmıştır. Çeşitli bölgelerden farklı macera turlarında görev alan rehberlerin elektronik posta adresleri rica edilmiş, kurulan iletişimler sonucu görüşme formlarına cevap verebilecek rehberlerin Rehber Bilgi Sistemine kaydı olup olmadığı araştırılmıştır. Sonraki aşamada görüşme soruları rehberlere iletişim adresleri aracılığıyla ulaştırılmış, görüşmeyi kabul eden turist rehberleri ile iletişime geçilmiştir ve Google forms üzerinden oluşturulan görüşme soruları iletilmiştir. Görüşmeler Kasım- Aralık ayları arasında gerçekleştirilmiştir. İRO, TRO, MUTRO, NERO, ARO'ya kayıtlı 20 turist rehberi ile görüşülmüştür.

Araştırmada veri toplama araçlarından görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanması, katılımcıların belirlenmesi ve kaç kişiyle görüşme yapılacağına tespit edilmesi araştırma sürecinde önemli bir aşamadır. Creswell (2016), belirlenen nitel araştırma desenine bağlı olarak katılımcı sayısının değişebileceğini ve üç ile on kişi arasında bir katılımın yeterli olabileceğini öne sürmüştür. Olgubilim araştırmalarında örneklem büyüklüğüne dair farklı görüşler bulunmakla birlikte, Güler, Halıcıoğlu & Taşgın (2013) olgubilim çalışmalarının amacına ulaşabilmesi için beş ile yirmi beş katılımcıyla gerçekleştirilecek görüşmelerin yeterli olacağını savunmuştur. Bu araştırma kapsamında ise toplam 20 macera turist rehberi ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Mackenzie & Raymond'ın (2020) çalışmasında kullanılan görüşme soruları, araştırmanın amacına uygun şekilde uyarlanarak bir görüşme formu oluşturulmuştur. Orijinal dili İngilizce olan bu sorular, yazar ve danışman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviri sürecinin ardından, iki İngilizce okutmanının görüş ve önerileri alınarak sorular değerlendirilmiştir. Uzmanlardan gelen geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme formu son haline getirilmiştir. Görüşme formunda, turist rehberlerinin demografik bilgilerini içeren 6 soru, mesleki durumlarını değerlendiren 3 soru ve macera turist rehberliğini tercih etme nedenlerini anlamaya yönelik 3 soru olmak üzere toplam 13 soru bulunmaktadır.

Temel Psikolojik İhtiyaçlar alt kuramı kişinin temel ihtiyaçlarının, ruh sağlığı ve öznel iyi oluşuna etkisi üzerine çalışır (Cihangir-Çankaya, 2005). Bu nedenle orijinal çalışmadan alınan görüşme soruları, çalışma grubundaki macera turizmi rehberlerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik olarak yöneltilmiştir.

- Macera rehberliği yaparken kendinizi özgür hissediyor musunuz?
- Bir macera rehberi olarak kendinizi ne ölçüde yetkin ve yetenekli hissediyorsunuz?
- Macera rehberliği yaparken turlarda yer alan katılımcılar ile yakınlığınız, kurduğunuz bağ, ilişki düzeyiniz nasıldır?

Bu çalışmada, verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinin temel amacı, elde edilen verileri açıklayıcı kavram ve ilişkiler çerçevesinde anlamlandırmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016). İçerik analizi süreci dört aşamada gerçekleştirilir: verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi, kod ve temalara göre verilerin tanımlanması ve son olarak bulguların yorumlanması (Severinsson, 2003; Karataş, 2015; Yıldırım & Şimşek, 2016). Veri toplama ve çözümleme süreçlerinin geçerli ve güvenilir şekilde yürütülmesi için literatürde önerilen dört ölçüt (Decrop, 2004; Yıldırım & Şimşek, 2016; Yin, 2011; Günaydın & Kozak, 2022) dikkate alınmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik kapsamında, açık uçlu soru yanıt şeklinde tasarlanan görüşme, sohbet şeklinde gerçekleştirilmiş ve derinlemesine görüşmeler yapılmaya çalışılmıştır. Aktarılabilirlik kapsamında, farklı dillerde hizmet veren ve farklı turlara rehberlik yapan kişilerle mümkün olduğunca fazla sayıda görüşme yapılmaya çalışılmıştır. Güvenilebilirlik kapsamında elde edilen bulgular, tablo haline getirilerek, doğrudan alıntılar ile desteklenmeye çalışılmıştır. Uygunluk kapsamında ikinci yazar tarafından toplanan veriler, diğer yazar ile incelenmiş ve çözümlenmiştir ve metinler dört kez gözden geçirilmiştir. Sonrasında tabloya son şekli verilmiştir. Makalede, veri toplama aşaması için gerekli etik kurulu belgesi Kırklareli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 24.07.2023 tarih ve E-35523585-302.99-91130 sayıyla düzenlenmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde katılımcılara ait demografik bilgiler, araştırma sorularına ilişkin, özerklik ihtiyacına ilişkin ve yeterlilik ihtiyacına yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcıların temel psikolojik ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik düşüncelerini öğrenebilmek için 20 turist rehberi ile görüşülmüş ve katılımcılara R1, R2... R20 şeklinde kodlar verilmiştir. Ayrıca araştırmacı

yanıtlarına yer verilirken bu kodlardan yararlanılmıştır.

Araştırmaya katılan turist rehberlerinin 11'i kadın, 9'u ise erkek rehberden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımı 32- 56 arasında değişkenlik göstermektedir ve en sık tekrarlanan yaş aralığı 42 olarak belirlenmiştir. Bu bilgilere göre; araştırmaya katılım sağlayan rehberlerin orta yaş aralığında olduğu söylenebilir. Katılımcıların 10'u serbest olarak çalışırken, 1 kişi seyahat acentasına bağlı çalışmakta ve kalan katılımcıların 9'u ise hem serbest olarak hem de seyahat acentasına bağlı olarak çalıştığı görülmektedir. Katılım gösteren macera turist rehberlerinin 17'sinin sektörde çalışma süresi 16 yıl üzeriyken geri kalan 3 rehberin sektörde 11-16 yıldır hizmet verdiği görülmektedir. Rehberlerin 7'sinin yılda 1-5 kez, 4'ünün yılda 5-10 kez ve 9'unun ise yılda 10 kez ve üzeri macera turlarında görev aldıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmaya katılım sağlayan rehberlerin neredeyse yarıya yakınının yılda 10 kez ve üzeri macera aktivitelerinde görev aldıkları görülmektedir. Macera turist rehberlerinin çeşitli macera aktivitelerinde görev aldıkları görülmektedir. Kara tabanlı macera aktivitelerine katılım gösteren rehber sayıları; Trekking (19), Hiking (4), Dağcılık (4), Dağ bisikleti (3), Snowboard (2), Kampçılık (2), At Turu (2), Bisiklet Seyahati (1), Tur Kayağı (1), Ekoturizm (1), ATV Turu (1), Deve Turu (1), Jeep Safari (1), Off Road (1), Snowkite (1) şeklindedir. Su tabanlı macera aktivitelerine katılım gösteren rehber sayısı ise; Rafting (4), Deniz Kanosu (2), Deniz Kayağı (1), Sörf (1), Kitesurf (1), kanyon geçişi (1)'dir. Hava tabanlı macera aktivitelerine katılım gösteren rehber sayıları ise; Yamaç Paraşütü (1), Balon Uçuşu (1) şeklindedir. Veriler ışığında, bir rehber dışında kalan rehberlerin tamamına yakınının trekking aktivitelerinde yer aldığı söylenebilir.

4.2. Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Macera turist rehberlerinin temel psikolojik ihtiyaçları, "özerklik, yeterlik, ilişkili olma" alt temalarından oluşmaktadır.

4.2.1. Özerklik İhtiyacına İlişkin Bulgular

Katılımcıların özerklik ihtiyacında kendi davranışlarını tamamıyla kabul ettikleri, onayladıkları ve davranışlarının arkasında durdukları görülmektedir. Aynı zamanda, turist rehberlerinin turları/ etkinlikleri kendilerinin yönetmesini sağladığı görülmektedir. Katılımcıların özerklik ihtiyacına yönelik sorulan sorulara verdikleri yanıtlara göre yapılan kodlamalar sonucu (1) Kendini Yönetebilme, (2) Aktiviteleri Yönetebilme, (3) Yaşamdan Keyif Alma, (4) Özgürlük Hissi, (5) Pozitif Duygulanım temaları ortaya çıkmıştır. Bu kodlara ilişkin bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kavramına Dair Yapılan Tematik ve Kavramsal Kodlamalar

Tema	Alt temalar	Kavramsal Kodlamalar/Kavramlar Alt Kavramlar
TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	Özerklik	Kendini Yönetebilme
		Aktiviteleri Yönetebilme
		Yaşamdan Keyif Alma
		Özgürlük Hissi
		Pozitif Duygulanım
	Yeterlik	Kendini Geliştirme
		Kendini Yeterli Hissetme
		Çevre ile Pozitif İlişkiler Kurabilme
		Problem Çözme Becerisi
	İlişkili Olma	Yakın İlişkiler Kurabilme
		Ortak İlgi Alanlarına Sahip Olma
		Bağlantılı olma

4.2.1.1. Kendini Yönetebilme

“Doğada tüm kurallar ve kararlar bana aittir. Sorumluluk bende. İstişare yaptığımız muhakkak olur ama karar yine bendedir.” R2

“Evet, uzun yıllara dayanan tecrübeme dayanarak çoğunlukla inisiyatif sahibi olduğumu söyleyebilirim ve turlarımda karar alan benimdir. Eğer karar alan ben değilsem ve bu önemli bir konu...karar veren de rehber olmalı diye düşünüyorum. Acentalar buna itiraz etmemeliler.” R11

“Karar yetisine sahip olmak zorundayız. İnsanların sorumluluğu üzerimizde.” R16

“Genelde özgür hissetmediğim acentada çalışmam, inisiyatif sahibi olduğumu düşünüyorum.” R20.

“Bütün inisiyatif rehberdedir. Acenta gerekirse organizasyonla ilgilenir. Özellikle deneyimli rehberler bütün organizasyon ve acenta ile ilgili kararlarda fazlasıyla söz sahibidir.” R14

4.2.1.2. Aktiviteleri Yönetebilme

Turist rehberlerinin koordinasyonu sağlayabilen, riskleri öngörebilen, tecrübeli ve teknik bilgi ve beceriye sahip olmalarının aktiviteleri yönetebilme noktasında son derece önemli olduğu belirtilmiştir:

“Değişken şartlara uyum, sağduyu, insan ilişkilerinde iyi olma, insanları okuyabilme, anlık risk değerlendirmesi yapabilme, teknik beceri, doğa tecrübesi macera rehberlerinde olması gereken özelliklerdir.” R11

“Rehber kondisyonunu korumalı, yaptığı disipline her anlamda hâkim olmalı, misafirlerini ve isteklerini anlamalı ve istenilen şartları müsait(mümkün) olan şartlar ile değerlendirme yeti ve kapasitesine sahip, inisiyatif sahibi ve iyi bir şekilde zaman ve risk yönetimi yapmalıdır.” R13

“Misafirlerime yönelik herhangi bir tehdit algıladığımda bunu açıkça ifade ederim. Bu durum bazen tur güzergahından bazen de hava koşullarından kaynaklanabilmektedir.” R1

Rehberlerin aktiviteleri yönetebilme konusunda gerekli görülen özellikler belirtilmiştir. Bir rehber ise sadece rehberden kaynaklı değil dışarıda meydana gelen beklenmedik unsurlarında rehberin karar alma sürecinde rol oynadığını belirtmiştir.

4.2.1.3. Yaşamdan Keyif Alma

Macera turist rehberleri mesleklerinden oldukça tatmin edici olduğunu aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir. Keyif aldıkları, kendilerini verdikleri hizmetle bütünleştirdikleri ve tatmin duygusunu son derece fazla hissettiklerini belirtmişlerdir:

“Beni inanılmaz tatmin eden işim var. Hayalini bile kurmaya cüret edemeyeceğim coğrafyalarda yaşıyor ve çalışıyorum. Her gün insanoğlu olarak doğa ile kurduğumuz ilişkiyi yeniden sorguluyorum.” R6

“Ben işimi çok severek yapıyorum ve tatmin edici buluyorum. Çünkü heyecan duyulan, fiziksel ve mental olarak zor aktivitelerde insanlara yardım ve rehberlik ediyorsunuz.” R11

“Kendimi doğanın bir parçası olarak gördüğüm için doğa ve macera sporları yapmak ve bunu insanlara yaptırmak bana inanılmaz haz veriyor. Macera sporları yaparken ve yaptırırken gündelik hayatın getirdiği sinir, stres, kaygı, sorumluluk vb. negatif etkilerden uzaklaşıp her şeyi unutuyorum...” R8

“Çünkü kendim de bu macera aktivitelerinden keyif alıyorum. Sevdiğim bu aktivitelerdeki tecrübelerimi başkaları ile paylaşmak ve da keyif almasını sağlamak hoşuma gidiyor.”

4.2.1.4. Özgürlük Hissi

Rehberler özerklik alt teması altında özgürlük kavramıyla ilgili aşağıdaki yanıtları vermişlerdi:

“Alternatif bir faaliyet önererek riskleri aza indiririm. Kendimi son derece özgür ve rahat hissediyorum. Bazen sorumluluklar çok daha dikkatli olmamı gerektiriyor. Fakat bu benim için hiç sıkıntı değil.” R1

"Macera rehberi olmanın en önemli özelliği sanırım özgür ruhlu olmak işte bu yüzden macera sporları rehberleri karar alma sürecinde özgürdürler." R7

Araştırmaya katılan rehberlerden bazıları tam anlamıyla özgür olmadıklarını, uyulması gereken belirli çerçeveler olduğu ve bu gibi durumların onları kısıtladıklarını ifade etmişlerdir.

"Sınırlandırılıyorum çünkü mümkün olduğunca bize verilen program neyse onu yapmaya çalışıyoruz." R5

"Evet sınırlandırılıyor. Tur programı neyse o." R10

"İnisiyatif alırım ama özellikle araya bir acenta giriyorsa tamamen özgür olmadığımı düşünüyorum." R19

4.2.1.5. Pozitif Duygulanım

"Çoğu zaman olumlu, çünkü doğada kendi limitlerimizi sınıdığımız etkinlikler yapıyoruz ve başarmanın hazzı muhteşem! İnsanların başarıya ulaştıkları bu güzel ana ortak olmak ve bunun bir parçası olmak çok keyifli ve güzel..." R14

"Çok severek yaptığım bir işten hem çok iyi kazanç sağlıyorum hem de dünyanın seyahat etmesi oldukça zor, gerçek anlamda vahşi kalabilmiş köşelerini insanlara tanıtmak gibi onur duyduğum bir iş yapıyorum." R6

"Başarılı olduğuma inanıyorum. Gülümsemeyen ya da mutsuz bir misafirim olduğunu düşünmüyorum. Öyle olsa haberim olurdu." R1

Macera turist rehberlerinin olumlu duygularına yönelik yanıtlarının yanı sıra, bazı rehberler macera turist rehberliğinin kendilerinde uyandırdığı olumsuz duygular konusunda aşağıdaki yorumları yapmışlardır. Bazı rehberlerin çevre koruma konusunda endişelendikleri aşağıdaki cümlelerden anlaşılmaktadır.

"Olumsuz duygu eğer doğayı tehdit eden, doğaya saygının yitirildiği ve sizin de yardımcı olamadığınız konular olabilir." R14

"Organizasyonda yaşanan sorunlar ve doğa kirliliği bende olumsuz duygulara yol açar." R1

4.2.2. Yeterlik İhtiyacına İlişkin Bulgular

Yeterlik ihtiyacı, turist rehberlerinin misafirlerini iyi bir şekilde etkileme isteğinde olduklarını ve çevreleri ile etkileşimde bulunma kapasitelerine sahip olduklarını göstermektedir. Turist rehberlerinin turistler ile etkileşiminin, öğrendiklerinin ve gösterdikleri uyumun bir bütün olarak yeterlilik ihtiyacını karşıladığı görülmektedir. Rehberlerin macera turlarında olumlu pozitif sonuçlar almalarında yeterlilik ihtiyacının önemli olduğu ve kendileri bu şekilde yeterli hissettikleri söylenebilir. Turist rehberleri kendilerini yeterli hissettiklerinde, başarılı olacaklarına inanmaktadırlar. Yeterlik ihtiyacına yönelik yapılan kodlamalar sonucu; (1) Kendini Geliştirme, (2) Kendini Yeterli Hissetme, (3) Çevre ile Kurulan Pozitif İlişkiler (4), Problem Çözme Becerisi temaları ortaya çıkmıştır. Bu kodlara ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.2.2.1. Kendini Geliştirme

Rehberler yaptıkları aktivitelerden zevk almaları ve özgüvenlerini arttırmaları için yetkin olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

"Bilgi, ilkyardım ve yetenekler, bunların hepsi zamanla yeterli hale geliyor. İşimi başarıyla yerine getirdiğime inanıyorum." R3

"Ben alanımdaki gelişmelerden haberdar olmak için çaba harcadığım ve spor yaptığım için gereklilikleri yerine getirdiğimi düşünüyorum." R8

"İşini layıkıyla yapan, kendini iyi yetiştirmiş, soğukkanlı ve tecrübe sahibi biri olduğumu düşünüyorum. Tüm bu bileşenleri bir araya getirdiğimizde bu benim güçlü yönlerimi ortaya çıkarıyor ve başarı otomatik olarak geliyor diye düşünüyorum." R7

Ayrıca, rehberlerin bazıları bilgi, beceri veya yetenekleriniz konusunda kendilerini geliştirmeleri gerekenler alanlar olduğunu ve gelişimin süreklilik arz etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir:

“İşimiz sürekli doğada olduğundan her seferinde yeni yeni bitkilerle karşılaşılıyor. Botanik konusunda daha iyi olmalıyım.” R2

“Gelişim asla bitmez. Her yeni turda rehberde bir şeyler daha öğrenir. Özellikle ilk yardım konusunda bir üst düzeye çıkmayı isterim. Bir de böyle zengin bir çeşitliliğin olduğu bir coğrafyada flora ve ornitoloji konusunda daha da gelişmeyi isterim.” R14

“Bu konuda hiçbir zaman "her şeyi biliyorum" dememek lazım. Sürekli pratik ve araştırma işinizde daha fazla verim getiriyor.” R8

“Bizim yaptığımız işlerde asla ben artık her şeyi biliyorum mükemmelim diyemezsiniz! Bunu dediğiniz an kendinizi yeniliklere ve gelişime kapatmışsınız anlamına gelir.” R7

4.2.2.2. Kendini Yeterli Hissetme

Turist rehberleri macera turlarında kendilerini becerikli, çözüm odaklı, hızlı ve güvenilir çözümler üreten bireyler olduklarını ifade etmişlerdir. Kendilerini yeterli hissettikleri görülmektedir:

“Becerikli olduğumu düşünüyorum. Rehber, grubuna tecrübeli olduğunu daha en başından bir şekilde göstermeli ve güvenini sağlamalıdır. Yoksa bireysel olarak kendi çözümlerini ararlar. Problem anında mümkün olduğunca hızlı ve güvenli çözümler.” R14

“Sadece macera aktivitelerinde değil mesleğin bütün alanlarında becerikli olmayanların meslekte uzun süre kalma şansı yoktur.” R20

Bazı katılımcılar yabancı dili etkin kullanabilmenin önemini vurgulamışlardır. Ayrıca rehberlik yapılan coğrafyayı tanımanın önemine de değinmişlerdir.

“İnsan ilişkilerinde iyi olmak ve iyi derece yabancı dil konuşuyor olmak, ülkemiz tarihini bilmek olarak sayabilirim. İşimi iyi yaptığıma inanıyorum. Benimle tur yapan misafir ve acentaların benimle tekrar tur yapmak istemesinden bunun doğru bir tespit olduğunu düşünüyorum.” R11

“İfade kabiliyetim, çok iyi derecede yabancı dil konuşabilmek ve anlattığım bölgeye, konuya hâkim olmak. Ayrıca enerjik ve dinamik oluşum biraz da mizah yeteneğim artı puan benim için.” R19

“Rehber olarak kendi alanımda teknik becerilerimin iyi derecede olduğunu düşünüyorum. Risk değerlendirmesi, değişken koşulları iyi gözlemleyebilme, insanları okuyabilme ve sağduyu konusunda yetenekli olduğumu düşünüyorum.” R11

4.2.2.3. Çevre ile Kurulan Pozitif İlişkiler

Rehberler çevresi ile olumlu etkileşime giren, insan ilişkilerini düzenleme yetisine sahip, sabırlı, sağduyulu, grup psikolojisini yönetebilen bireyler olduklarını ifade etmişlerdir:

“Esneklik, insan ilişkileri yönetme her macera rehberinde olması gereken özellikler.” R6

“İnsanlarla iyi ilişki kurduğumu ve onları seyahat ettikleri bölgeler ile ilişkilendirebildiğimi düşünüyorum. Bana göre rehberliğin büyük bir kısmının insan ilişkilerini yönetme becerisi olduğunu düşünüyorum.” R7

“İnsan ilişkilerinde iyi, sabırlı ve grup psikolojisini iyi yönetebiliyor olmalı, bunun içinde genel olarak insanlarla iyi iletişim kurabilmeli.” R10

“Değişken şartlara uyum, sağduyu, insan ilişkilerinde iyi olma, insanları okuyabilme, anlık risk değerlendirmesi yapabilme, teknik beceri, doğa tecrübesi.” R11

4.2.2.4. Problem Çözme Becerisi

Rehberler, macera turlarında problem çözme becerisinin önemini vurgulayarak, acil durumlarda hareket edebilen ve soğukkanlı davranabilen bireyler olduklarını ifade etmişlerdir:

“Elbette, gayet soğukkanlı ve hızlı hareket edebildiğimi düşünüyorum. Rafting turunda ilk deneyimi olacak bir çift turuma geldiğinde, Öncelikle bontan düştüklerinde yapmaları gerekenler konusunda uygulamaları olarak, daha tura başlamadan gösterdim.” R1

“Sürekli adrenalin halinde olduğumuzdan soğukkanlı olmamız ve insan (turist) psikolojisi konusunda iyi olmamız gerekiyor. Hava ve yol şartlarına bağlı aksiliklerde ani ve doğru karar vermemiz gerekiyor. Rota değişikliği gibi.” R2

“Problem çözücü becerilere sahip olmak çok önemli. Her macera turist rehberi ileri seviye ilk yardım bilmeli Çalıştığı bölgelerle ilgili kapsamlı bilgi sahibi olmalı” R6

Müşterinin kolu kırıldı, şebeke olmayan yerde nasıl davranırsın? Bu gibi durumlar birçok defa başıma geldi ve hepsinde doğru kararlar aldığımı inanıyorum.” R3

“Acil durumlarda acil çözümler bulabiliyorum. Bacağı kırılan bir müşteriyi en kısa zamanda hastaneye ulaştırmak konusunda haritasal olarak yetenekliyim.” R4

4.2.3. İlişkili Olma İhtiyacına İlişkin Bulgular

Turist rehberlerinin turistler ile bağlantılı olmaları onların ilişkili olma ihtiyacının karşılandığını göstermektedir. Turist rehberleri içinde bulunduğu sosyal çevrelerinde ait olma duygusunu yaşadıkları ve turistlere özen gösterdikleri söylenebilir. Aslında bu ihtiyacın rehberlerin turistler ile karşılıklı saygı, özen ve başkasına ilişkin güven duygusunu yarattığı görülmektedir. Duyarlı ve duygusal kabulün hem turist rehberleri hem de turistler arasında sağlandığı söylenebilir. Turist rehberlerin turistler ile yakın ve bağlantılı olduğuna ve rehberlerin turistler ve doyuma ilişkin hisler beslediğine dair yanıtlar yer almaktadır. İlişkili olma ihtiyacına yönelik yanıtlarına göre yapılan kodlamalar sonucunda; (1) Yakın İlişkiler Kurabilme, (2) Ortak İlgi Alanlarına Sahip Olma, (3) Bağlantılı Olma temaları ortaya çıkmış ve bulunan kodlara ilişkin bulgular aşağıda ifade edilmiştir.

4.2.3.1. Yakın İlişkiler Kurabilme

Turist rehberleri macera turlarında yer alan misafirleri ile ilişki ve arkadaşlık düzeylerinin güçlü olduğunu belirtmişlerdir:

“Onlarla özellikle sosyal medyadan iletişim sağlıyorum. Uzun süre kalışlarında da beraber vakit geçiriyoruz.” R1

“Tabi ki bu ortak özelliklerimiz dolaylı olarak zamanla tur ve aktivite dışında da arkadaş olmamıza ve yeni aktivitelerde buluşmamıza zemin oluşturuyor böylece uzun yıllar oluşacak dostluk ve arkadaşlıklar kuruyoruz.” R7

“O insanların başarısına acısına ortak oluyorsunuz. İşinizi iyi yapıyorsanız grup üyeleri ile kısa sürede kopmayan güçlü bağlar kuruyorsunuz.

4.2.3.2. Ortak İlgi Alanlarına Sahip Olma

Rehberler genel itibarıyla ortak ilgi alanlarının olmasının turistler ile birlikte macera turlarında yer almalarının temel sebep olduğunu ifade etmektedirler:

“Aynı ruhu ve aynı görüşü paylaştığımızı düşünüyorum. Aynı çerçevede bakıyoruz ve aynı hislerle.” R1

“Kesinlikle katılımcılar ile çok fazla ortak özelliğimizin olduğunu düşünüyorum. Onlar da bizim gibi özgür ruhlu, yeni şeyler öğrenmeye ve keşfetmeye yatkın, yeni insanlar tanımayı seven yani daha çok sosyal ve dışa dönük kişiler dolayısıyla birçok konuda ortak özellikler taşıdığımızı düşünüyorum.” R7

“Genelde misafirler aynı hobiyi ve aynı yaşam felsefesini paylaştığımız için bu tur turlara gelirler ve o nedenle daha iyi anlaşır ve başka birçok konuda daha iyi sohbet ederiz. Ortak alanlar kesin var.” R10

4.2.3.3. Bağlantılı Olma

Bazı rehberler, macera turizmi kapsamında turistlerle geçirilen yolculuk süresinin ve aktiviteye katılan kişilerin yaşadığı sevinç ve hüznere tanıklık etmenin, ilişkili olma ihtiyacını desteklediğini ifade etmişlerdir. Bağlantılı olma alt teması çerçevesinde rehberlerin verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“Turda özellikle dağlarda geçirilen zaman çok farklı. Yolculukta ve akşamında ilişki tamamen yüzeysel kalıyor. Bu turlarda yürürken insanlar tüm sevinçlerini ve hüznelerini paylaşıyorlar. Gün içinde birkaçı ile yan yana yürürken birçok şey paylaşılır. Turlardan kalan görüştüğüm 10-15 yıllık arkadaşlarım var.” R4

“Pek çok misafirimle dost olup ilerleyen zamanlarda da görüştüm. Benzer yönlerimiz doğa ve macera sever oluşumuz.” R3

“20 yıldır sürekli görüştüğümüz misafirlerimiz dostlarımız var. Doğa bizleri birleştirir. Butik turlar yaptığımız için sayımız az, turlarımız samimi ve keyifli geçiyor.” R2

Fakat bu görüşlere ek olarak R19 ve R20 kodlu katılımcılar turistlerle tur sonrasında görüşmediklerini, ilişkilerini sonlandırdıklarını ifade etmişlerdir.

“Genelde kurmayı tercih etmem ama kaba olmamak adına minimumda ilişkilerimi sürdürürüm.” R19

“Tur harici istisnai durumlar dışında arkadaşlık kurmam.” R20

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, macera turist rehberlerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Temel psikolojik ihtiyaçlar, “özerklik, ilişkili olma ve yeterlik” olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda, araştırmadan elde edilen bulgular analiz edilerek çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmaya katılan macera turist rehberlerinin 11’i erkek, 9’u ise kadındır. Katılımcıların 10’u serbest çalışmakta, 1’i bir seyahat acentasına bağlı olarak görev yapmakta ve 9’u ise hem serbest hem de acenta bünyesinde çalışmaktadır. Katılımcıların 17’sinin sektördeki deneyimi 16 yıl ve üzeri iken, 3 rehberin ise 11-16 yıl aralığında mesleki tecrübeye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, rehberlerin büyük bir kısmının kara tabanlı macera aktivitelerinde yer aldığı görülmüş olup, en çok tercih edilen aktivitenin trekking olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, 19 rehber trekking turlarında görev aldığını belirtmiştir.

Macera turist rehberlerinin özerklik teması ile ilgili sorulara verdikleri yanıtlara göre; (1) Kendini Yönetebilme, (2) Aktiviteleri Yönetebilme, (3) Yaşamdan Keyif Alma, (4) Pozitif Duygulanım, (5) Özgürlük Hissi kodları ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre, macera turist rehberlerinin aldıkları özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Valkonen (2009), açık hava ve macera turlarında görev yapan rehberlerin, diğer turizm alanlarındaki rehberlere kıyasla daha fazla sorumluluk üstlendiklerini ve daha yoğun duygusal deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca, bu mesleğin hayal gücü, yaratıcılık, durumsal farkındalık ve en önemlisi öz kontrol gerektirdiğini vurgulamıştır.

Araştırmada, macera turist rehberlerinin mesleklerini icra ederken söz sahibi olmalarının özerkliklerini desteklediği ortaya konmuştur. Rehberler, tur esnasında katılımcılarla birlikte doğada baş başa kaldıklarını ve bu nedenle tüm inisiyatifin kendilerinde olmasının büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir. Ayrıca, aktiviteler sırasında oluşabilecek her türlü sorumluluğu üstlenebilme yetisine sahip olmanın gerekliliğini vurgulamışlardır. Zorlu doğa koşullarında gerçekleştirilen etkinliklerde rehberlere duyulan koşulsuz güven ve desteğin kritik bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, karar alma süreçlerinde esnekliğe sahip olmanın, macera turizmi rehberliği açısından önem arz ettiği belirtilmiştir. Tur şirketi veya

acentanın, rehberin aldığı kararların arkasında durmasının rehberin özerklik algısını güçlendirdiği görülmüştür. Acentaların ve misafirlerin, turun tüm sorumluluğunun rehberde olduğunu kabul etmesi ve rehberin kararlarının sorgulanmaması, rehberler açısından olumlu bir psikolojik geri dönüş sağlamaktadır. Deci & Ryan (2008), otonom motivasyonun daha fazla kararlılık, gelişmiş performans ve olumlu psikolojik durumlarla ilişkili olduğunu vurgulamışlardır. Bu bulgular, araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada rehberler, kendini yönetebilme ve aktiviteleri yönetebilme alt temaları kapsamında, turun sorumluluğunun tamamen rehberine ait olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Houge Mackenzie, Boudreau & Raymond (2020), rehberlerin özerklik gereksinimlerinin karşılanmasının genellikle rehber ile misafir arasındaki ilişkinin niteliğine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Yıldız, Kuşluvan & Şenyurt (1997) ise rehberlerin; planlama, organizasyon, liderlik, koordinasyon ve denetim yetkinliklerine sahip olmaları gerektiğini, aynı zamanda dikkatli ve sorumluluk bilinci yüksek bireyler olmalarının önemini vurgulamıştır.

Araştırma bulgularının literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir. Houge Mackenzie, Boudreau & Raymond (2020), kadın macera rehberlerinin genellikle özerkliklerini misafirlerini yönlendirme aracı olarak kullandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, literatürde yer alan diğer çalışmalara bakıldığında, Çankaya (2009) bireylere eylemlerinde seçim hakkı tanınmasının ve dış etkenlerden bağımsız şekilde kendi kararlarını alabilmelerinin önemini vurgulamıştır. Bireylerin davranışlarını özgürce gerçekleştirebildikleri bir ortamda bulunmalarının, temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada daha fazla olanak sağladığı bilinmektedir. Bireyler, kendi istekleri doğrultusunda ve özgür iradeleriyle hareket ettiklerinde, herhangi bir dış baskı veya kontrol hissetmediklerinde, öz belirleme süreci meydana gelmektedir. Özerklik ihtiyacı kapsamında, bireyin davranışlarında gösterdiği bağımsız karar mekanizmaları, onun seçim yapma yetisini ve iradesini ön plana çıkarmaktadır (Williams vd., 2000). Ayrıca, bireyin özerkliğini destekleyen bir ortamda, onun ilgi duyduğu ve önem verdiği konulara duyarlılık göstermek ve kişisel düşüncelerine değer vermek oldukça kıymetlidir (Williams, Saizow & Ryan, 1999).

Araştırmada, macera aktivitelerine katılmanın, yeni yerler görmenin ve farklı insanlarla tanışmanın rehberler tarafından olumlu duygularla ilişkilendirildiği ve bu süreçten büyük keyif aldıklarının ifade edildiği görülmüştür. Ayrıca, rehberler mesleklerinden aldıkları tatminin turistler üzerinde de olumlu etkiler yarattığını dile getirmişlerdir. Macera turist rehberleri, görevlerini yerine getirirken kendilerini özgür hissettiklerini vurgulamışlardır. Deci & Ryan (2006), bireylerin kendi kaderlerini tayin ettiklerinde, kendileri için anlam taşıyan şeyleri yaparken özgürlük duygusunu deneyimlediklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda, araştırmadan elde edilen bulguların alan yazınla uyumlu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan rehberlerin büyük bir kısmı, özerklik desteği ve karar alma yetkisinin önemine vurgu yaparken, bazı rehberlerin görüşleri Houge Mackenzie & Raymond (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bazı rehberler, mesleklerini icra ederken tam anlamıyla bağımsız hareket edemediklerini, belirli kısıtlamalarla karşılaştıklarını ve tur programına bağlı kalmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Benzer şekilde, Houge Mackenzie & Raymond (2020) tarafından yürütülen araştırmada, macera rehberlerinin, uyulması zorunlu olan sağlık ve güvenlik protokolleri nedeniyle işlerinin oldukça sistemli bir yapıya sahip olduğunu ve bu durumun tam anlamıyla özerk hissetmelerini engellediğini ortaya koymuştur. Houge Mackenzie, Boudreau & Raymond (2020), kadın turist rehberlerinin özerkliklerinin kısıtlandığını hissettiklerinde genellikle öfke, hayal kırıklığı ve huzursuzluk gibi duygular yaşadıklarını belirtmiştir.

Macera turist rehberleri, mesleklerinde özerklik ihtiyacının büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamışlardır. Ancak Houge Mackenzie & Raymond (2020), macera turist rehberlerinin sahip olduğu özerklik desteğinin, bu rehberlik türünün doğası gereği kişisel tercihlerden ziyade turist güvenliğini ön planda tutması nedeniyle, 'yeterlik' ve 'ilişkili olma' ihtiyaçlarına kıyasla daha az kritik bir unsur olarak

değerlendirildiğini ifade etmiştir. Bu durum, literatürde farklı bir araştırma sonucunun ortaya konduğunu göstermektedir.

Yeterlik ihtiyacına yönelik verilen yanıtlara göre yapılan kodlamalar sonucu; (1) Kendini Geliştirme, (2) Kendini Yeterli Hissetme, (3) Çevre ile Kurulan Pozitif İlişkiler, (4) Problem Çözme Becerisi temaları ortaya çıkmıştır. Kendini geliştirme alt teması altında rehberler tecrübe, başarılı olma, yabancı dili etkin kullanma ve ekipman kullanımını bilmenin önemine dikkat çekmişler, macera turlarında olası tehlike ve kaza durumlarında soğukkanlı kalabilmenin hayati bir unsur olduğu fikrini öne sürmüşlerdir.

Macera turist rehberlerinin yeniliklere ve gelişime açık bireyler oldukları, bazı rehberlerin teknoloji, spor, sağlık bilimleri, navigasyon sistemleri, flora ve fauna bilgisi edinme ve yeni parkurlar keşfetme gibi konulara ilgi duydukları ve bu alanlardaki gelişmeleri takip etmek istedikleri ifadelerinde net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, macera turist rehberleri iletişimde dilin etkin kullanımının kritik bir unsur olduğunu vurgulamışlardır. Dinçer, Yeşilyurt, Noels & Lascano (2019) rehberlerin kendilerini geliştirdikleri alanlardan biri olan dilde yeterlilik algısının, bireyin motivasyonu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, araştırmaya katılan macera turist rehberleri, rehberlik ettikleri gruba karşı açık, doğru ve anlaşılır bir dil kullanmanın, turist-rehber ilişkisini güçlendiren temel unsurlardan biri olduğunu vurgulamışlardır.

Macera turlarında görev yapan rehberlerin, zorlu durumlarla karşılaşan bireylere destek sağladıklarında, onların korkularıyla yüzleşmelerine yardımcı oldukları ve bu süreçte başkaları üzerinde olumlu bir etki bırakarak başarı duygusu yaşadıkları, araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Bu sonuç, Houge Mackenzie & Raymond (2020) tarafından yürütülen çalışmayla da paralellik göstermektedir; söz konusu çalışmada, rehberlerin yeterlik ihtiyacı kapsamında insanları olumlu yönde etkilemenin onlar için ödüllendirici bir deneyim olduğu ve başarı hissi yarattığı vurgulanmıştır.

Macera rehberleri, beklenmedik durumlarla karşılaştıklarında hızlı karar alabilmeli ve anında çözümler üretebilmelidir. Mackenzie, Boudreau & Raymond (2020), kadın macera rehberlerinin, erkek meslektaşlarına kıyasla daha fazla çaba harcayarak ve çeşitli beceriler geliştirerek rehberlik yeterliklerini daha etkili bir şekilde artırmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Mackenzie & Raymond (2020), yeterlik duygusunun eksikliğinin yalnızca olumsuzluklara yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda rehberlerin kaygı seviyelerini artırdığını da belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, yeterlik eksikliği durumunda macera aktivitelerine ilişkin riskler, olası güvenlik problemleri ve özellikle deneyimsiz gruplara karşı duyulan sorumluluk hissi, rehberler açısından yeterlik ihtiyacının önemini ve etkisini daha da belirgin hale getirmektedir.

Macera turist rehberlerinin ilişkili olma ihtiyacına yönelik yanıtlarına göre yapılan kodlamalar sonucunda; (1) Yakın İlişkiler Kurabilme, (2) Ortak İlgi Alanlarına Sahip Olma, (3) Bağlantılı Olma temaları ortaya çıkmıştır. Macera turizmi kapsamında düzenlenen turların uzun süreli olması, insanlar arasındaki ilişkilerin güçlenmesine katkı sağladığı bilinmektedir. Mackenzie & Raymond (2020), turistlerle geçirilen sürenin ilişkili olma ihtiyacını desteklediğini ve macera turlarının genellikle uzak destinasyonlarda gerçekleşmesi nedeniyle rehber ile turistler arasında daha samimi ve yakın bağlar kurulmasına zemin hazırladığını belirtmişlerdir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, macera rehberlerinin mesleklerini icra ederken temel psikolojik ihtiyaçlarının büyük bir kısmını karşıladıklarını teorik bir perspektiften ortaya koymaktadır. Rehberlerin özerkliklerini destekleyen ortamların oluşturulması, onların psikolojik gereksinimlerini karşılamalarını kolaylaştıracak ve bu durum, macera rehberlerinin iyi olma düzeylerinde bir artışa yol açacaktır. Kendini iyi hisseden, yüksek yaşam doyumuna sahip ve mutlu rehberlerin sundukları hizmetin kalitesinde de doğal olarak bir yükselme beklenebilir (Çankaya, 2009).

Elde edilen bulgular doğrultusunda, macera rehberlerinin deneyimlerinin ve temel psikolojik ihtiyaçlarının daha derinlemesine incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar temel alınarak macera turizmi kapsamında psikolojik modellerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Macera rehberleri

için uygulanacak psikolojik iyileştirme çalışmaları, sürdürülebilir rehberlik deneyimine katkı sağlarken aynı zamanda daha güçlü ve olumlu ilişkilerin kurulmasına da olanak tanıyacaktır. Bu araştırma, tur operatörlerine temel psikolojik ihtiyaçların ne olduğunu ve bu ihtiyaçların karşılanmasının önemini kavramaları açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Bu alanda gerçekleştirilecek her türlü iyileştirme, rehberlerin mesleki deneyimlerini daha verimli hale getirecektir. Tur operatörlerinin, temel psikolojik ihtiyaçlara yönelik aktif uygulamalar geliştirmesi ve rehberlerin mesleki gelişimine katkı sağlayacak eğitimler için ilgili kurumlarla iş birliği yapması gerekmektedir. Macera turizmi kapsamında görev alacak rehberlerin, yönetecekleri aktiviteleri defalarca deneyimlemeleri, mesleki yetkinliklerini artırarak daha profesyonel bir hizmet sunmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, insan ilişkilerini ve grup psikolojisini etkili bir şekilde yönetebilme becerisi, rehberlik mesleğinde kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, diğer araştırmalar gibi bazı sınırlılıklara sahiptir. Araştırmanın evreni, Türkiye’de aktif olarak macera turizmi alanında çalışan macera turist rehberleri ile sınırlıdır. Rehberlerin seçiminde çeşitli rehber odaları dikkate alınmış olsa da tüm macera rehberlerine ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle, örneklem büyüklüğünün kısıtlı olduğu ve elde edilen bulguların tüm macera rehberleri için genellenemeyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle araştırma sonuçlarını tüm macera rehberlerine genellemek doğru olmayacaktır.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Destek Bilgisi: Bu makale, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Rehberliği Ana Bilim Dalı’nda tamamlanan ‘Macera Turist Rehberliği Seçim Nedenleri: Öz Belirleme Teorisi Bağlamında Bir Araştırma’ başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Etik Onayı: Makalede ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde **GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences** Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için Kırklareli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulundan 24.07.2023 tarih ve E-35523585-302.99-91130 sayılı “Etik Kurul Onayı” alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma, iki yazarın katkısı ile hazırlanmıştır. Katkı oranları; 1. Yazar = % 50 2. Yazar = % 50

Kaynaklar

- Andersen, S. (2000). Fundamental human needs: making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, 11, 4, 269-276.
- Arnould, E. J., & Price, L. L. (1993). River magic: extraordinary experiences and the extended service encounter. *Journal of Consumer Research*, 20,1, 24-45.
- Arnould, E., Price, L., & Otnes, C. (1999). Making magic consumption: a study of whitewater river rafting. *Journal of Contemporary Ethnography*, 28, 33-68.
- Beedie, P. (2003). Mountain guiding and adventure tourism: reflections on the choreography of the experience. *Leisure Studies*, 22, 147-167. doi:10.1080/026143603200068991.
- Beedie, P., & Hudson, S. (2003). Emergence of mountain-based adventure tourism. *Annals of Tourism Research*, 30,3, 625-643. doi:10.1016/S0160 7383(03)00043-4.
- Billett, S. (2009). Workplace Competence: Integrating Social and Personal Perspectives. C.R. Velde (Ed.). *International Perspectives on Competence in the Workplace: Implications for Research, Policy and Practice*. pp. 33-54.

- Buckley, R. (2010). *Adventure tourism management*. Amsterdam: Butterworth-Heinemann.
- Buckley, R. (2007). "Adventure tourism products: price, duration, size, skill, remoteness" *Tourism Management*, 28,6, 1428-33.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Butler, R. W., & Waldbrook, L. A. (1991). A new planning tool: The tourism opportunity spectrum. *The Journal of Tourism Studies*, 2,1, 4-14.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2005). *Öz belirleme modeli: özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çankaya, Z. C. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: öz-belirleme kuramı, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 23-31.
- Çetin, G., & Kızılırmak, İ. (2012). Türk turizmde kokartlı turist rehberlerin mevcut durumunun analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 14, 2, 307-318.
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Duriez, B., Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and Emotion*, 39,2, 216-236.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Çev. Ed. Demir. S. B.) Eğiten Kitap, Ankara.
- Deci, E., Connell, J. & Ryan, R. (1989). Selfdetermination in a work organization. *Journal of Applied Psychology*, 74,4, 580-590.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press. <http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>,
- Deci, E., & Ryan, R. (2006). Self determination theory: an approach to human motivation and personality. <http://www.psych.rochester.edu/SDT/.adresinden erişildi>.
- Deci, E. & Ryan, R. (2008). Self-determination theory: a macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology*, 49,3, 182-185.
- Deci, E., Ryan, R., Gagne, M, Lronr, D., Usunov, J. & Kornazheva, B. (2001). Need satisfaction, motivation and well-being in the work organizations of a former esatern bloc country: a cross-cultural study of self determination. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 27,8, 930-942.
- Decrop, A. (2004). Trustworthiness in Qualitative Tourism Research. Jenny Phillimore & Lisa Goodson (Ed.), *içinde Qualitative Research in Tourism* (s. 156-159), Londra: Routledge.
- Diğer, A., Yeşilyurt, S., Noels, A. k. & Lascano, V.D. (2019). Self-Determination and Classroom Engagement of EFL Learners: A Mixed-Methods Study of the Self-System Model of Motivational Development. *SAGE Open*.1-15. April-June. <https://doi.org/10.1177/2158244019853913>.
- Dönmez, G. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine, bilime, fen bilimleri öğretmenine ve bilim insanına yönelik metaforik algıları ve imajları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Fabrizio, N., (2014). *Adventure tourism management*. Page Universty, Honor College Theses, New York.
- Glasser, W. (1992). *The quality school: managing students without coercion*. New York: Harperperennial.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşkın S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Günaydın, Y., & Kozak, M. (2022). Pandemi sürecinde turistlerin karar verme davranışları ve tatil deneyimleri üzerine bir araştırma. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 107-14
- Hennessey, B. (2000). Self-determination theory and the social psychology of creativity. *Psychological Inquiry*, 11,4, 293-299.
- Houge Mackenzie, S., Boudreau, P. & Raymond, E. (2020). Women's adventure tour guiding experiences: implications for well-being. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 45, 410-418
- Houge Mackenzie, S., & Kerr, J. H. (2013). Stress and emotions at work: Adventure tourism guiding experiences in South America. *Tourism Management*, 36, 3-14.

- Houge Mackenzie, S., & Kerr, J. H. (2014). The psychological experience of river guiding: Exploring the protective frame and implications for guide well-being. *Journal of Sport & Tourism*, 19,1, 5-27.
- Houge Mackenzie, S. & Raymond, E. (2020). A conceptual model of adventure tour guide well-being. *Elsevier Annals of Tourism Research*, 84, 102977, 1-14.
- Hudson, S. (2003). Sport and adventure tourism. New York: Haworth Hospitality Press.
- Ingledeu, D. K., Markland, D., Sheppard, K. (2004). Personality and self-determination of exercise behaviour. *Personality And Individual Differences*, 36, 1921-1932.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1,1, 62-80.
- Kaya, U. & Özhan, Ç. K. (2012). Duygusal emek ve tükenmişlik ilişkisi: turist rehberleri üzerine bir araştırma, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3,2, 109-130.
- Kozan, G. Y., Özdemir, S. S. & Günlü, E. (2014). Turizm yazında “deniz turizmi”nin olgusal gelişimi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 6,2, 115-129.
- Kowal, J., & Fortier, M. S. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory, *Journal of Social Psychology*, 139, 355-368.
- Mutz, M., & Müller, J. (2016). Mental health benefits of outdoor adventures: results from two pilot studies. *Journal of Adolescence*, 49, 105-114.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering Adventure tourists: A conceptual framework for research. *Tourism Management*, 27 ,1, 113-123.
- Priest, S., & Gass, M. A. (2005). Effective leadership in adventure programming (2nded.). Champaign: Human Kinetics.
- Reis, H., Sheldon, K., Gable, S., Roscoe, J., Ryan, R. (2000). Daily well-being: the role of autonomy, competence and relatedness. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 26,4, 419-435.
- Rokenes, A. Schumann S. & Rose, J. (2015). The art of guiding in nature-based adventure tourism – how guides can create client value and positive experiences on mountain bike and backcountry ski tours, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 15,1, 62-82, DOI: 10.1080/15022250.2015.1061733.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being, *American Psychologist*, 55, 1, 68-78.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of humanautonomy: does psychology need choice,self-determination, and will?," *Journal of Personality*, 74, 6, 1557-1586.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: basic psychological needs inmotivation, development, and wellness. Guilford.
- Severinsson, E. (2003). Moral stress and burnout: qualitative content analysis, *Nursing and Health Sciences*, 5, 59-66.
- Sheldon, K. M. & Bettencourt, B. A. (2002). Psychological needs and subjective well-being in social groups. *British Journal of Social Psychology*, 41, 25-38.
- Williams, G., Saizow, R., Ryan, R. (1999). The importance of self-determination theory for medical education. *Academic Medicine*, 74,9, 992-995.
- Williams, G., Frankel, B., Campbell, D. & Deci, E. (2000). Research on relationshipcentered care and healthcare outcomes from the rochester biopsychosocial program: a self-determination theory integration. *The Journal of Collaborative Family Healthcare*, 18,1, 79-91.
- Vlachopoulos, S. P., & Michailidou, S. (2006). Development and initial validation of a measure of autonomy, competence, and relatedness in exercise: the basic psychological needs in exercise scale. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 10,3, 179-201. https://doi.org/10.1207/s15327841mpee1003_4
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, R., Kuşluyan, S. ve Şenyurt, Y. (1997). Turist rehberliği öğretiminde yeni bir model: Nevşehir turist rehberliği bölümü programı ve değerlendirilmesi. Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Hafta Sonu Semineri IV, 9-14
- Yin, R. K. (2011). Qualitative Research from Start to Finish. New York: Guilford Press.